

تحلیل محتوای پیام مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی مظاهری به همایش ملی «شهروند

مسئول، دانشگاه، امر به معروف و نهی از منکر»

رضا اسماعیلی^۱

چکیده

در یک نگاه ساختاری ارسال پیام توسط اشخاص مهم، ایراد سخن و دریافت مقاله توسط پژوهشگران و نویسندگان از عناصر مهم یک همایش علمی محسوب می شوند. تحلیل محتوای پیام مرجع عالیقدر جهان تشیع حضرت آیت الله العظمی حسین مظاهری به همایش ملی شهروند مسئول و تبیین امر به معروف در دانشگاه در این نوشتار مورد توجه واقع شده است. ایشان در پیامی در قالب 1628 کلمه، 27 پاراگراف و 4/5 صفحه به قطع A4 با 4 بار استناد مستقیم به قرآن کریم و 5 بار استناد مستقیم به عترت پیام خویش را در 4 بند کلی مطرح کرده اند. تحلیل محتوای پیام ایشان در بر دارنده 64 مضمون است که در قالب 10 محور کلی مطرح شده است. محور نقش و کارکردهای امر به معروف با 19 پیام، محور وظیفه نخبگان، عالمان و اندیشمندان در اقامه امر به معروف و نهی از منکر با 9 پیام، طرح اندیشه های بنیادی با 9 پیام، از جمله بیشترین موارد مورد تأکید مرجع عالیقدر بوده است. تبیین جایگاه امر به معروف و نهی از منکر و تشریح ضعف ها و کاستی ها به لحاظ فراوانی کمترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. وضع واژه امت ممتاز و تشیع اعتدالی از جمله اصطلاحات بدیع می باشد که توسط ایشان در این پیام مطرح شده است.

واژه های کلیدی:

امر به معروف، نهی از منکر، آسیب اجتماعی، مرجعیت، تشیع اعتدالی، اسلام.

مقدمه

سخن گفتن درباره موضوعی که به تعبیر پیامبر اعظم حضرت محمد (ص) تضمین خیر و خوشی امت او درگرو امر به معروف و نهی از منکر است. (وسایل الشیعه، جلد 11، ص 398) به تعبیر حضرت علی (ع) تمامی اعمال خیر و حتی جهاد در راه خدا در برابری آن چون قطره ای در برابر دریای پهناور است (نهج البلاغه، حکمت 374) بسیار دشوار می باشد. به تعبیر امام محمد باقر (ع) دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر دو مخلوق از مخلوقات خدای عز و جل هستند. هر آن کس که آن دو را یاری کند خدا او را عزیز کند و کسی که آنها را یاری

¹ - دکتری جامعه شناسی و عضو هیئت علمی گروه مدیریت و برنامه ریزی فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان

نکند از یاری خداوند محروم خواهد شد (بحار الانوار، جلد 100، ص 75) و به تعبیر حضرت امام رضا (ع) امر به معروف و نهی از منکر کنید یا آن که بدان شما به شما تسلط می یابند و خوبان شما دعا می کنند و مستجاب نمی شود (وسایل الشیعه، جلد 11، ص 394)

با توجه به فرمایشات اولیای دین امر به معروف و نهی از منکر از مصادیق قرار گرفتن در مسیر الهی است که نه تنها ما را به مقصد می رساند بلکه نتیجه بخش است. رستگار شدن و تبدیل شدن به امت خیر و برخوردار از سرور و صحت از جمله نتایج انجام این دو رهیافت نجات بخش است.

احیاء این دو فریضه در وهله نخست مستلزم شناسایی و تعیین قلمرو موضوعی و ترسیم مؤلفه ها و عناصر آن است. تبیین این دو فریضه در دنیای معاصر که پیشرفت های فنی و زیستی را پشت سر گذاشته لیکن در روابط انسانی و در سطوح بین فردی، گروهی و جامعه بین الملل با مشکلات جدی مواجه می باشد، توجه به رهیافت امر به معروف و توسعه گفتمان آن که به تعبیر حضرت آیت الله العظمی مظاهری دارو و درمان بزرگ امروز جامعه ماست از اوجب واجبات است.

طرح موضوع

همایش ملی شهروند مسئول با محوریت موضوعی «دانشگاه و امر به معروف و نهی از منکر» در آذر ماه 1388 توسط دانشگاه آزاد اسلامی منطقه 4 و دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان برگزار گردید. یکی از ویژگی های این همایش علاوه بر ارسال مقالات علمی و تحقیقی توسط پژوهشگران و نویسندگان و سخنرانی های صاحب نظران، ارسال پیام توسط مرجع عالیقدر جهان تشیع حضرت آیت الله العظمی حسین مظاهری به همایش بود.

پیام ایشان با توجه به خصوصیاتی که ملاحظه می شود از جمله پیام های خاص تلقی می شود. به لحاظ اندازه و طول پیام می توان پیام دریافت شده را از جمله پیام های با طول بلند تلقی کرد. به لحاظ عمق و کیفیت محتوای پیام، می توان آن را جزو عمیق ترین پیام هایی دانست که به همایش های برگزار شده در سطح دانشگاه ارسال شده است. عمق پیام تا حدی است که می توان آن را یک بیانیه و مانیفست مهم امر به معروف و نهی از منکر تلقی کرد. ارسال کننده پیام در این بیانیه جامع با استناد به آیات قرآن کریم و روایت های متعدد به تشریح و تبیین دو فریضه مهم امر به معروف و نهی از منکر پرداخته اند.

روش کار

روش اصلی مورد استفاده از روش تحلیلی و اسنادی است.

به منظور تحلیل پیام مرجع عالیقدر از تکنیک تحلیل محتوا استفاده شده است. بنیان تکنیک تحلیل محتوا بر این پایه قرار داده شده است که انسان‌ها در فرآیند ارتباطات اجتماعی با یکدیگر به تبادل نظر و افکار می‌پردازند. عموماً ارتباطات از طریق زبان (سخن گفتن و نوشتن) صورت می‌گیرد برداشت‌ها و استنباطات از محتواهای گفتاری و نوشتاری بعضاً متفاوت بوده و منجر به ارزیابی و داوری‌های متفاوتی می‌شود. تکنیک تحلیل محتوا به ما کمک می‌کند تا بتوانیم یک متن را به صورت عینی، منظم و واقع‌بینانه و سازمان‌یافته مورد بررسی و تحلیل قرار دهیم.

جهت تحلیل پیام‌های مطرح شده روش‌های متفاوتی وجود دارد تحلیل ساختاری یکی از گونه‌های تحلیل محتوا است. در این روش محقق به شیوه آرایش عناصر پیام توجه می‌کند. در این نوع تحلیل سعی می‌شود وجوه پنهان پیام آشکار گردد. هدف این نوع تحلیل آشکار کردن اصولی است که عناصر گفتار را به شیوه‌ای مستقل از محتوای این عناصر سازمان می‌دهد. (کیوی و کامپنود، 22411373)

واحد تحلیل در این بررسی جملات اظهار شده در پیام می‌باشد. پس از مطالعه جملات مضمون اصلی آنها مشخص شده و در ده مقوله کلی تنظیم شده است. به منظور پایداری تحلیل از ضریب اسکات استفاده شده است به طوری که ضریب پایداری پس از مطالعه مجدداً در 2 هفته بعد به میزان 0/87 می‌باشد که حکایت از ضریب پایداری بالا و قابل قبول است.

دیدگاه‌های نظری حاکم بر پیام

با تحلیل محتوای پیام مرجع عالیقدر می‌توان 10 محور را در پیام ایشان از یکدیگر تفکیک کرد. پیام با طرح بحث «امت ممتاز» به عنوان یکی از ابعاد نظری پیام آغاز می‌شود که نوید بخش آینده جامعه اسلامی در صورت اقامه امر به معروف و نهی از منکر است.

ایشان نقطه هدف جامعه اسلامی را به گونه‌ای ترسیم کرده‌اند که مستلزم تلاش‌ها و کوشش‌ها وافر مردم، مؤمنین، سازمان‌ها و دولت و حکومت اسلامی در سطوح مختلف است. دستیابی به نقطه هدف که ایشان از آن به عنوان «امت ممتاز» یاد می‌کنند مستلزم تعیین فرآیندها و شیوه‌های پیمودن رهیافت امر به معروف و نهی از منکر است. به نظر ایشان هنگامی جامعه اسلامی می‌تواند به جایگاه و مرتبه امت ممتاز دست یابد که دعوت به نیکی‌ها و مبارزه با فساد را فراموش ننماید. ایشان مسیر و کانال رسیدن به این هدف والا را امر به معروف و نهی از منکر می‌دانند.

دیگر بعد نظری مهم و مورد تأکید نگاه جامع‌نگر ایشان می‌باشد. ایشان با رویکردی آسیب‌شناسانه ضمن یادآوری تأثیر اختلاف و تفرقه در تخریب بنیان جامعه اسلامی و نقش فرسایشی آن، نسبت به گسترش این پدیده

مذموم در جامعه اسلامی هشدار داده با آرزوی مصون نگه داشته شدن انقلاب شکوهمند اسلامی که یادگار امام عظیم‌القدر «رضوان اله تعالی» است، مفهوم «تشیع اعتدالی» را مطرح می‌کنند. مفهوم تشیع اعتدالی در جایگاه خود یک مفهوم بدیع می‌باشد که در قالب بر شمردن ویژگی‌ها و عناصر مکتب اسلام که به تعبیر ایشان «دین مهربانی، دین عدالت و خردورزی» است معنا و مصداق پیدا می‌کند.

ایشان با نقل روایتی از حضرت علی (ع) پیش از شهادتش «ربُّ رحیم و دین قویم و امامٌ علیم» گونه‌ای از تشیع را مطرح می‌کنند که حکایت از نو اندیشی و والا نگری مرجع عالیقدر است. به تعبیر ایشان نخست باید فرامین و رهنمودهای حیات بخش این آئین حکیمانه را به درستی و به شکلی عالمانه فهم و درک گردد و سپس به درستی و به گونه‌ای مدبرانه اجرا و پیاده گردد.

سومین بُعد نظری حاکم بر پیام رویکرد مجموعه نگر و سیستمی است. ایشان با یادآوری یک اصل مهم در جامعه اسلامی به عالمان و فرزندان جامعه تذکر می‌دهند که «در اجتماع چیزی به عنوان ضرر فردی وجود ندارد و هر زیان فردی بالقوه امکان تبدیل شدن به یک آسیب جمعی و اجتماعی را داراست و اگر در مقابل ناهنجاری‌ها و منکرات کوچک و غیر فراگیر به شیوه درست ایستادگی نشود به زودی تبدیل به زشتی‌های بزرگ و فراگیر خواهد شد و دامان دیگران را نیز خواهد گرفت.»

ایشان در مجموعه پیام چهار صفحه و نیمی خود با نگاه جامع ضمن ترسیم جایگاه امر به معروف و نهی از منکر نقش و کارکردهای این دو فریضه، ضعف‌ها و تهدیدهای ناشی از عدم اجرا یا اجرای نادرست این دو فریضه و نیز شیوه‌های اجرایی و چگونگی عملی ساختن این دو فریضه و نقش عالمان و نخبگان را مشخص کرده‌اند. در مجموع می‌توان گفت نگاه درمان مدارانه، ساختاری و کارکردگرایانه حول محور تعالی جامعه الهی رویکرد اصلی نظری حاکم به پیام می‌باشد که در سطور بعد تشریح می‌گردد.

جایگاه امر به معروف و نهی از منکر

منزلت و جایگاه الهی امر به معروف و نهی از منکر تا حدی است که ایشان با استناد به آیه مبارکه قرآن و استنباط و تفسیری از آن، امر به معروف و نهی از منکر را بر ایمان به خداوند مقدم داشته‌اند که نشان از اهمیت و عظمت این فریضه بزرگ الهی است. به تعبیر ایشان در صورت سست شدن این دو فریضه ریشه‌های ایمان بتدریج در دل مؤمنان سست خواهد شد. در سطح جامعه و بعد اجتماعی جایگاه امر به معروف و نهی از منکر به حدی است که ایشان از آن به عنوان حق نظارت ملی آحاد جامعه یاد می‌کنند.

نقش و کارکردهای امر به معروف و نهی از منکر

- یکی از جنبه های مورد تأکید پیام مرجع عالیقدر تبیین و کارکردهای امر به معروف و نهی از منکر می باشد. ایشان در فرازهای متعدد به تشریح این آموزه پرداخته اند که در ذیل برشمرده شده است.
- امر به معروف و نهی از منکر جان مایه، عصاره و ضامن اجرای سایر فرائض است.
 - امر به معروف و نهی از منکر ضامن اجرای فرائض و وظایف فردی و اجتماعی و کاریست است.
 - امر به معروف و نهی از منکر موجب گسترش دعوت به حق می باشد.
 - امر به معروف و نهی از منکر مبارزه با فساد است.
 - امر به معروف و نهی از منکر دستیابی به غایت و نهایت دین را فراهم می کند.
 - امر به معروف و نهی از منکر موجب پایداری و قوام شریعت است.
 - سست شدن امر به معروف و نهی از منکر موجب سست شدن ایمان است.
 - امر به معروف و نهی از منکر در تسلیم و نرم ساختن افراد سرسخت جهت تحقق ارزش های اسلامی موثر است.
 - افزایش بلا، فراگیر، سلطه اشرار و بدخواهان و از بین رفتن برکت ها و نعمت های الهی و دوری از خداوند و مشمول لعنت خداوند و اولیاء او قرار گرفتن از جمله پیامدها و عواقب ترک امر به معروف و نهی از منکر است.
 - عدم ایستادگی درست در مقابل منکرات کوچک و ناهنجاری های کوچک و غیرفراگیر، امکان تبدیل آن به زشتی های بزرگ و فراگیر را فراهم می کند.
 - امر به معروف و نهی از منکر زمینه ساز گسترش نظارت فرد بر اجتماع و حکومت و نوعی نظارت همگانی است.
 - اجرای فریضه امر به معروف و نهی از منکر موجب تعالی جامعه است و موجب برتری امت اسلامی بر سایه امم و جوامع می گردد.
 - امر به معروف و نهی از منکر، پوشش مناسب برای محافظت و صیانت از وحدت جامعه اسلامی است چرا که حفظ وحدت اجتماعی در پرتو نظارت عمومی امکان پذیر است.
 - سستی در فریضه امر به معروف و نهی از منکر موجب نابودی و تخریب درونی جامعه اسلامی است؟
- فرازهای مطرح شده حاکی از آن است که مرجع عالیقدر با نگاهی فقیهانه و جامعه شناسانه نقش فریضه های امر به معروف و نهی از منکر را مورد تدقیق قرار داده اند. محوریت امر به معروف و نهی از منکر نسبت به دیگر فرائض نشان از اهمیت و نقش و پیوند ارگانیک این دو فریضه مهم در اقامه حدود الهی دارد لذا به نظر ایشان ترک امر به معروف جزو بزرگ ترین خطر برای دین اسلام می باشد.
- در نگاه دیگر در عرصه اجتماع می توان استنباط نمود که مرجع عالیقدر این دو فریضه مهم را به عنوان راهبرد مهم سلامت و تعالی اجتماعی در نظر داشته اند. ایشان با دو رویکرد ایجابی و سلبی به نقش و کارکردهای

امر به معروف و نهی از منکر پرداخته اند. تأثیرات ترک و سستی در این دو فریضه و توصیه های مؤکد ایشان جهت انجام این دو فریضه نشانگر نگاه عمل گرایانه ایشان می باشد.

ضعف ها و کاستی های جامعه در گسترش امر به معروف و نهی از منکر

مرجع عالیقدر علاوه بر ترسیم جایگاه و نقش و کارکردهای فریفتین امر به معروف و نهی از منکر با نگاهی مدبرانه موضوع کاستی و ضعف ها را مورد توجه قرار داده اند. ایشان علاوه به توصیه و تأکید جهت شناخت جایگاه مفهوم امر به معروف و نهی از منکر، مؤلفه ها و ابعاد آن، نقاط ضعف و کاستی های این مقوله مهم را مورد توجه قرار داده اند. از نظر ایشان علماء و فرزنانگان جامعه باید در فراگیر کردن و عمومیت بخشی فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر اهتمام ویژه ای داشته باشند.

مهم ترین کاستی به نظر ایشان استفاده از روش های نادرست اجرایی توسط آمران و ناهیان امر به معروف و نهی از منکر می باشد.

به نظر ایشان استفاده از روش های توأم با خشونت و تداخل و جابجائی وظایف مردم و دولت از جمله کاستی های مهم روش اجرایی این دو فریضه در جامعه به شمار می رود. ایشان با ترسیم رابطه اخلاق مجریان و امر به معروف و نهی از منکر به تأثیر معکوس و نتایج نامطلوب فریضه های مذکور در صورت فقدان دلسوزی، حسن نیت و پاکی تأکید می ورزند. بزعم ایشان «یکی از دلایل مهم ضعف این فریضه در جامعه اسلامی امروز ما، همین است که امر به معروف و نهی از منکر در بسیاری از موارد از این سه ویژگی یعنی «مدارا، انصاف و آگاهی» جدا شده است و با شیوه های خشونت آمیز، غیر منصفانه و جاهلانه همراه گشته است».

ایشان با نگاه ایجابی راهبرد ملازمت و همراهی امر به معروف و نهی از منکر آن را با فطرت و قلب سلیم را یادآوری کرده و بر اجرای آن حول رهبرد حفظ وحدت اجتماعی با محوریت خداوند حق تعالی توصیه می فرمایند. پرهیز از تفرقه و وجود توأمان امر به معروف و نهی از منکر همراه شدن با اقامه حدود الهی از جمله راهبردهای افزایش اثر بخشی و کارآمدی امر به معروف و نهی از منکر می باشد.

وظیفه عالمان و فرزنانگان در توسعه آموزه امر به معروف و نهی از منکر در جامعه

آیت ... مظاهری دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر را علاوه بر ابعاد فقهی و وجوب شرعی و دینی به عنوان وجوب عقلانی نیز نوعی حق نظارت فرد بر اجتماع و حکومت و نوعی نظارت همگانی می دانند. اما در استقرار و گسترش آن در جامعه بر نقش عالمان، فرزنانگان و آگاهان و خواص تأکید فراوان دارند.

ایشان با استناد به سخنان تکان دهنده حضرت امام حسین (ع) و در فرازهای متعدد وظیفه عالمان را ترسیم کرده اند که در ذیل به اهم آنها اشاره می شود.

- عبرت آموزی از عالمان یهود مبنی بر عدم بازداری مردم از گفتار معصیت آلود و حرام خواری
 - زشتی رفتار عالمان، نخبگان و آگاهان و بی تفاوتی آنان در معاصی و جلوگیری از تجاوز
 - سرزنش عالمان و نخبگان به دلیل طمع ورزی و بهره گیری از مطامع مادی و سکوت در برابر منکرات
 - سرزنش عالمان، آگاهان و نخبگان به دلیل ترس آنان و کوتاهی در تذکر به انجام منکرات
 - مسئولیت خطیر عالمان، آگاهان و فرزندان دینی و مذهبی در قبال منکرات و ناهنجاری های جامعه
 - الزام سیاسی به تعهد و رسالت عالمان و نخبگان حوزه و دانشگاه در برابر ضد ارزش ها و منکرات گوناگون اخلاقی و سیاسی
 - رسالت حداقلی عالمان، نخبگان و آگاهان حوزه و دانشگاه در تذکر و انذار و اعتراض و انتقاد در برابر منکرات
 - رسالت عالمان و نخبگان حوزه و دانشگاه در فراگیر کردن و عمومیت بخشی فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر
 - یادآوری این اصل به نخبگان و عالمان که در این عرصه تنها ضررهای فردی مطرح نیست بلکه امکان تبدیل زیان های فردی به آسیب های جمعی و اجتماعی وجود دارد.
 - مسئولیت سنگین و وظیفه خطیر عالمان حوزه، دانشگاه، مسئولان، مجریان امور در قبال اسلام و انقلاب اسلامی، امام راحل، خون های شهیدان و آشنا شدن با مسئولیت ها و عمل به آنها
- با توجه به اصول فوق محتوای پیام مرجع عالیقدر حاکی از آن است که درجه مسئولیت هر فرد و گروه با میزان آگاهی آنان مرتبط است. وظیفه نخبگان و خواص جامعه عبارت است از فراگیر شدن و عمومیت بخشی فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر. تعهد اخلاقی، وجدانی و مسئولیت های اجتماعی عالمان ایجاب می کند که آنان نسبت به منکرات و گسترش معروفات حساسیت بالایی داشته باشند و حداقل تذکر، انذار، انتقاد و اعتراض به منکرات را سر لوحه اعمال خویش قرار دهند.
- مرجع عالیقدر طمع ورزی و انتفاع مادی از انجام منکرات و در نتیجه سکوت هدفمند و همچنین ترس را از مهم ترین دلایل فرهنگ بی تفاوتی و سکوت در مقابل معاصی و گسترش تجاوزات و حرام خواری می دانند و این نوع رفتار را جزو رفتارهای زشت تلقی کرده و آن را در زمره منکرات تلقی می کنند که عالمان بدون تعهد بدان مبتلا می شوند.

شیوه ها و روش های عملی امر به معروف و نهی از منکر

یکی از عناصر محوری در پیام حضرت آیت الله العظمی مظاهری بررسی و نقد روش های عملی امر به معروف و ارائه طریق درست در این مسیر می باشد. ایشان با رویکرد انتقادی مقوله امر به معروف و نهی از منکر آن را از خشونت و تندی تفکیک کرده و بر این نکته تأکید داشته اند که در صورت نبودن دلسوزی، حسن نیت و پاکی اثر معکوس خواهد داشت. ایشان با استناد به روایتی از آخرین پیامبر حضرت محمد مصطفی (ص) سه ویژگی مهم آمران به معروف و ناهیان منکر را به شرح ذیل مشخص می کنند؛

1- در امر و نهی خود، طریق رفیق و دوستی و ملایمت و مدارا پیش گیرد.

2- در امر و نهی خود به عدالت و انصاف رفتار نماید.

3- به آنچه امر و نهی می کند آگاه و عالم باشد.

بزعم ایشان یکی از دلایل مهم ضعف این دو فریضه در جامعه اسلامی امروز ما آن است که امر به معروف و نهی از منکر در بسیاری از موارد از این سه ویژگی برجسته یعنی مدارا، انصاف و آگاهی جدا شده است. اتخاذ روش های بدور از افراط و تفریط در عملی کردن این دو فریضه مهم نشأت گرفته شده از تشیع اعتدالی است که مؤلفه های اصلی آن مهربانی، عدالت و خردورزی است.

ایشان در فراز دیگر از پیام خویش نقش مردم و دولت را از یکدیگر تفکیک کرده اند. به نظر ایشان در مواقعی که تحقق امر به معروف و نهی از منکر مستلزم قاطعیت و اقدام عمل قاطعانه می باشد اجرای عملی آن در زمره وظایف حکومت اسلامی است و آحادی از مردم نباید در اقدامات قاطع و عملی وارد شوند. رویکرد مرجع عالیقدر به گونه ای است که تفکیک وظایف و مسئولیت مردم و حکومت را موجب استمرار ثبات و پایداری و نظم اجتماعی می دانند.

جمع بندی و نتیجه گیری

امر به معروف و نهی از منکر از جمله مقولات پیچیده و متعدد الابعاد می باشد. به طوری که می توان از حوزه های مختلف فقهی، فلسفی، جامعه شناختی، سیاسی روان شناختی و مدیریتی و تاریخی و ... به آن پرداخت. بخشی از پیچیدگی در گستره و قلمرو موضوعی آن است. تبیین این مفهوم از اندیشه قرآنی و فرهنگ عتبرت و تعیین مصادیق و شیوه های آن از جمله موضوعاتی است که می تواند مورد توجه اندیشمندان، سیاست گذران مجریان و هم شهروندان متعهد و مسئول قرار گیرد.

برگزاری همایش و نشست های علمی این امکان را فراهم می آورد تا هر یک از صاحب نظران و صاحبان بصیرت بخشی از موضوع را با نگاه و رویکردی خاص مورد توجه قرار دهند و در نشست های هم اندیشی و بحث و گفتگو اندیشه های خود را صیقل و غنا و اکمال بخشند.

جایگاه امر به معروف در اندیشه اسلامی به گونه ای است که می توان آن را به گونه ای هم مقصد و هدف دانست و هم فرآیند. امر به معروف و نهی از منکر بدون بردن جامعه از بی تفاوتی هاست و دمیدن روح تعهد و با احساس مسئولیت به کسانی است که دایره زندگی را از «عرصه فردی» و زیستن خوب اما تنها خارج دانسته و به فکر بهبود دیگران می باشند به همین دلیل پس از کسب آگاهی با روش مثبتی بر مدارا و انصاف تعالی دیگران را هم مورد توجه قرار می دهند.

دو فریضه مهم امر به معروف و نهی از منکر بستری است که در عرصه جامعه سازی میوه آن «امت ممتاز» است که برای همه انسان ها شاهد و الگو است. امر به معروف و نهی از منکر آموزه هایی هستند که سلامت و تعالی و احساس هم سرنوشتی را در بین آدمیان گسترش می دهد. و فراموشی آن فرو رفتن در ورطه خودخواهی ها و فساد را تقویت و کاهش سرمایه های اجتماعی است.

آموزه امر به معروف و نهی از منکر یکی از منابع مهم سرمایه سازی اجتماعی است به طوری می توان آن را الگوی هنجارمندی دانست که همکیشان و هموعان را به هم پیوند زد و عامل اتصال بخش اجتماعی است. ترسیم و تشریح وجوه ابعاد و مؤلفه های این آموزه اساسی در فرهنگ اسلامی همواره مورد توجه عالمان دینی بوده است. پیام حضرت آیت الله العظمی مظاهری به همایش شهروند مسئول و تبیین نقش دانشگاه در این آموزه حیاتی را باید نقطه عطفی در جامعه علمی دانست که شناخت زوایای متعدد این دو فریضه مهم را مورد توجه قرار داده اند.

ایشان در پیام خویش 10 محور را مورد توجه قرار داده اند. هر یک از محورهای مورد تأکید ایشان حاوی مضامینی پیام های خاص می باشد.

- 1 - محور نقش و کارکرد امر به معروف و نهی از منکر با 19 پیام
- 2 - محور جایگاه امر به معروف و نهی از منکر با 2 پیام
- 3 - محور ضعف و کاستی های امر به معروف و نهی از منکر در جامعه با 2 پیام
- 4 - محور روش ها و شیوه های اجرایی امر به معروف و نهی از منکر با 4 پیام
- 5 - محور تشریح ویژگی های آمران به معروف و ناهیان از منکر با 3 پیام
- 6 - محور تلازم های امر به معروف و نهی از منکر با 5 پیام
- 7 - محور وظیفه عالمان و نخبگان در اقامه امر به معروف و نهی از منکر با 9 پیام
- 8 - محور شناخت آسیب های جامعه در زمان کنونی با 5 پیام
- 9 - محور طرح اندیشه های کلان و بنیادی نظری با 9 پیام

10 - دعا و درخواست از مخاطبان با 6 پیام

مضمون پیام مرجع عالیقدر در ده محور شامل 64 پیام می باشد. بیشترین مؤلفه مورد تأکید ایشان تبیین نقش و کارکردهای امر به معروف و نهی از منکر است. سپس ترسیم نقش عالمان، فرزندان و نخبگان با 9 پیام مورد توجه ایشان بوده است. تعیین جایگاه امر به معروف و نهی از منکر و تشریح ضعف ها و کاستی های آن در جامعه به لحاظ فراوانی از جمله مواردی بوده است که کمترین فراوانی را داشته است.

کمیت های پیام مطرح شده حاکی از درجه اهمیت پیام ها نیست. پیام مرجع عالیقدر به گونه ای تنظیم شده است که محتوای پیام های تکراری نبوده است. طرح دو مقوله «امت ممتاز» و «تشیع اعتدالی» از نکات بدیع پیام ایشان می باشد که خود مستلزم تشریح دقیق تر آن توسط آن مرجع عالی مقام می باشد؟ هر یک از پیام های شصت و چهار گانه می تواند مورد تحلیل و کالبد شکافی اندیشمندان واقع شده و با تجزیه آن می توان به مقولات فرعی دست یافت و در نهایت به تدوین و تنظیم دایره المعارف امر به معروف و نهی از منکر پرداخت. امید است آیندگان این مهم را تحقق بخشند.